

HERCZEG RITA -- DR. WEINBRENNER ÁGNES

**A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet gyermeki jogokkal
kapcsolatos szakmai tevékenysége**

„A ma jogszabálya a holnap erkölce.”

(Dr. Bárándy Péter)

Első feladatnak a cím értelmezése tűnik, azaz: a munkánkban milyen értelmezési tartományt tulajdonítunk a gyermeki jogok fogalmának, és mit jelent számunkra a gyermekjogi tevékenység.

A gyermekek jogai manapság a figyelem középpontjában állnak.

Azon kívül, hogy a médiában mindig újabb és újabb, eddig fel nem dobott témák kerülnek terítékre, van ennek egy mélyebb erkölcsi magyarázata is, és ezen a ponton talán sikerül megvilágítani cikkünk mottóját is, azaz mit is jelent az az igazságügyi minisztertől idézett mondat, hogy a ma jogszabálya a holnap erkölce.

Ha a letűnt korokról tanultakat újragondoljuk, rájövünk, hogy régen a társadalom erkölcsi rendje szabályozott sok mindent, amire korunk embere jogszabályokat alkot, jó esetben persze azon erkölcsi normák szem előtt tartásával, amelyek hosszú időn keresztül működtették a társadalmi együttélés számos szegmensét. Ezen gondolat alapján arra a következtetésre kellene jutnunk, hogy a tegnap erkölce a ma jogszabálya, hiszen amit már nem tud megfelelően szabályozni az erkölcs, ott ezt a szerepet a jognak kell átvennie a modern korban. Mottóul azonban azt az idealista és optimista elképzelést választottuk, hogy ez a helyzet majd megfordul, és a régi időkre emlékeztető módon újra erkölcsi parancssá válik az, amihez ma a jogot használjuk szabályozóul.

Talán a fent vázolt erkölcsvesztés útján keletkezett szabályozatlanság lehetett az egyik elindítója a gyermeki jogokkal való foglalkozásnak, és a gyermeki jogok kodifikálásának XX. századi történetében nyomon követhető egyre részletesebb szabályozása is ezt a folyamatot tükrözi.

Ennek bemutatására kiváló példa lehet az 1923-ban kelt, mindössze néhány soros Genfi Szózat és az 1989-ben született New York-i Egyezmény egymás mellé állítása.

Mivel a New York-i Egyezmény mindenki számára ismert, e helyütt a gyermekvédelem és a jogtörténet kuriózumaként számon tartott Genfi Szózatot ismertetjük, melynek forrása a Kemény Ferenc szerkesztette Magyar Pedagógiai Lexikon I. része, amelyet a Révai Irodalmi Intézet adott ki Budapesten, 1933-ban.

A Genfi Szózat teljes szövege gróf Apponyi Albert fordításában a következő :

„A gyermekjog alaptételeinek jelen megállapításával, az összes nemzetek férfiai és asszonyai elismerik, hogy az emberiség teljesítő képessége legjavával tartozik a gyermeknek és hitvallást tesznek azokról a kötelességeikről, amelyek a gyermekkel szemben, faji, nemzetiségi és hitbeli eltérésektől függetlenül mindnyájokra nézve fennállnak. Ezek:

- I. A gyermeket abba a helyzetbe kell hozni, hogy testileg-lelkileg szabályszerűen fejlődhessen.*
- II. Az éhező gyermeket táplálni kell, a beteg gyermeket gondozni; az elmaradt gyermeket előbbre kell vinni, az eltévelyedettet visszavezetni; az árvát, az elhagyottat felkarolni és neveléséről gondoskodni kell.*
- III. Válságos időkben a gyermek legyen az első, akin segíünk.*
- IV. A gyermeket képesíteni kell arra, hogy majdan kenyerét kereshesse és meg kell védeni minden kizsákmányolás ellen.*
- V. A gyermeket annak tudatára kell nevelni, hogy képességei legjavát embertársai szolgálatának tartozik szentelni.”*

Ezek után visszatérhetünk a cím értelmezéséhez, vagyis mit jelent a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet munkájában a gyermekjogi tevékenység.

A Gyermekvédelmi Főosztály egésze gyermekjogi munkát végez abban az értelemben, hogy valamennyi referatúra a gyermekek jogainak érvényesülését szolgálja.

A referatúrák kialakítására a gyermekjóléti alapellátások és a gyermekvédelmi szakellátások törvény szerinti felosztása alapján került sor, így valamennyi referens foglalkozik a gyermekek jogainak védelmével, egyrészt az adott szakterület módszertani munkáját összefogva, másrészt pedig maguk a szakterületek is a törvény értelmében a gyermekek jogainak védelmére jöttek létre.

A főosztályon 2002 szeptembere óta létezik gyermekjogi referatúra.

Már kezdetben sem határoltuk be, hogy mely gyermekjogi problémákkal kellene foglalkozni, mivel a gyermeki jogok köre jóval tágabb, mint amit a gyermekvédelmi törvény nevesít, így a gyermeki jogokkal való általános foglalkozás nem szűkíthető a gyermekvédelmi törvénynek való megfelelés vizsgálatára.

Az eltelt egy esztendő során annak feltérképezésével foglalkoztunk, hogy milyen gyermeki jogokat érintő problémákkal találkoztak az egyes szakterületek referensei, vagyis a gyermekjóléti alap- és a gyermekvédelmi szakellátásba került gyermekek törvényekben deklarált jogainak érvényre jutását vizsgáltuk.

Igyekeztünk feltárni azokat az eljárásokat, valamint a gyermekjóléti alap- és a gyermekvédelmi szakellátás során használt azon módszereket, melyek sértik a gyermekek jogait illetve érdekeit, és vizsgáltuk azt, hogy ezen eljárások és módszerek mely mozzanatai rejthetik magukban további érdek- illetve jogsértés veszélyét.

Az alábbiakban bemutatjuk az egyes területeken tapasztaltakat.

Gyermekjóléti szolgálat

A beavatkozás dilemmája nagyon élesen jelenik meg a gyermekjóléti szolgálatok munkájában. A segítségnyújtás mérlegelése során négy kötelezettség küzd egymással: két erkölcsi és két jogi természetű parancs.

A két előbbi a családok integritásának és intimitásának tiszteletben tartása, valamint a társadalmi szolidaritás. A jogi kötelezettségek pedig a családok önrendelkezési joga és a jelzési kötelezettség. E súlyos dilemmából fakadhat az, hogy a jelzőrendszer tagjai nem jeleznek időben, ami nehezen megoldható problémákhoz vezethet a gyermek és családja életében.

Problémának tartjuk, hogy a törvény nem szankcionálja azt, ha az önkormányzat nem, vagy nem megfelelően láttatja el a gyermekjóléti szolgáltatást.

Az egyszemélyes gyermekjóléti szolgálatok jelentős részében védőnők vagy iskolai gyermekvédelmi felelősök látják el a gyermekjóléti feladatokat.

Sajnos, itt ismét arra a jogsérelemre kell utalni, hogy elmarad a szaksegítség, hiszen ők nem erre kiképzett szakemberek.

Itt kitérnénk röviden arra a szerepzavarra, amit ez a helyzet a védőnőknek okozhat, és arra a bizonytalanságra, amit a családokban kelthet.

A védőnők azok, akik segítő szándékkal térnek be a családokhoz, így általános tapasztalat, hogy a családok könnyebben és őszintébben tárják föl előttük a problémáikat.

Az egyszemélyes gyermekjóléti szolgálatoknál azonban a védőnő „gyermekjólétis” is, akinek jelentenie kell adott esetben a gyámhivatalnak. A helyzet visszássága nem szorul bővebb magyarázatra.

További előírás, hogy a gyermekjóléti szolgálatoknak kell ellátniuk a szakellátásba került gyermekek családgondozását. Ez azonban az esetek többségében nem valósul meg.

Kisgyermek napközbeni ellátása

A kisgyermek napközbeni ellátásánál a legnagyobb nehézséget a területi hozzáférhetőség jelenti.

Bölcsődei ellátás

2002-ben 520 bölcsőde működött az országban, 24 078 férőhellyel.

Az összes bölcsőde 28 %-a, 144 bölcsőde 8168 férőhellyel a fővárosban; 30 %-a, 155 bölcsőde 8378 férőhellyel megyei jogú városban; 32 %-a, 170 bölcsőde 6514 férőhellyel városokban, 10 %-a, 51 bölcsőde 1018 férőhellyel községekben működött.

3158 települési önkormányzatból 239-ben (7,6%) működik bölcsőde, tehát 2919-ben (92,4%) nem.

Az intézmények 96,77%-át a települési önkormányzatok működtetik, a többit üzemek, egyéni, társas vállalkozások, alapítványok és közhasznú társaságok.

Az intézményekbe beíratott gyermekek aránya 2002-ben országosan 107,42%, a fővárosban 102%, vidéken 111%. 2003 első félévében jelentős emelkedés mutatkozott, a beíratottak aránya elérte a 115-125 % -ot is. A várakozók száma az előjegyzések alapján növekszik.

A népesség bölcsődés korosztályából 7,57% vette igénybe a bölcsődei ellátást 2002-ben.

A Gyvt. 94.§ (3) előírja, hogy tízezer állandó lakos feletti településeken az önkormányzatok kötelesek bölcsődét működtetni. A (2004. 01.01-től hatályos) jogszabálynak 20 települési önkormányzat forráshiány miatt nem tud eleget tenni.

A működő bölcsődéknek is gondot jelent a megfelelő finanszírozás hiánya.

Házi gyermekfelügyeletet 14 bölcsődében szerveztek 2002-ben, melynek szolgáltatásait 107-en vették igénybe. A szolgáltatás bővítésének legfőbb akadálya a forráshiány.

Országosan mindössze 65 családi napköziről van tudomásunk. Kettő kivételével magánvállalkozásban működnek, zömében a működtető családi házában. A családi napközik elterjedésének gátja szintén a nem megfelelő finanszírozás, támogatás.

A kisgyermekek napközbeni ellátása és a bölcsődék kapcsán éppen a gyermekek jogainak érvényre jutását kell kiemelni.

Nagyon sok kisgyermek bölcsődébe kerülése után rohamosan kezd fejlődni, ami a szakemberek számára egyértelműen arra utal, hogy a bölcsődébe való bekerülést megelőzően a családi környezet nem biztosította a gyermek folyamatos, harmonikus fejlődését. Jellemzően roma családok kisgyermekei esetében fordul elő a fent vázolt jelenség, de természetesen nem csak náluk. Földrajzilag a jelenség a Nyírséghez, Budapesthez, valamint Szolnok és Pécs körzetéhez köthető.

2000-ben az egész országban 556 gyermek bölcsődei felvételét kérték a gyermekjóléti szolgálatok, ebből 132 gyermeket Budapesten, és 424 gyermeket vidéken. Ennek oka jórészt a család szociális helyzete, és kisebb részben a gyermek elhanyagolása.

Átmeneti gondozás

A családok átmeneti otthonában az alapvető elképzelés szerint a családjában élő gyermek segítése az elsődleges feladat. Ezzel szemben nagyon sok otthon a szülőkre koncentrálna működik, a gyermekek segítése elsikkad a szülő segítése mellett. Bár természetesen a szülővel is foglalkozni kell egy ilyen intézményben, de az „is” szócskán itt nagy hangsúly van, mert ez nem veszélyeztetheti a gyermek egyéni foglalkozáshoz, terápiához való jogát.

A korábban hajléktalanszállóként működött intézmények lassan váltanak szemléletet, és sok helyütt a gyermekek egyelőre háttérbe szorulnak saját szüleikkel szemben.

Óriási problémát jelent tehát a gyermekek jogainak védelme szempontjából, hogy az intézmények profilja megváltozott ugyan, de a szemlélete nem.

Ezt az alapvető szemléletbeli problémát számos helyen próbálják korrigálni a kollégák, sok intézményben azonban még csak a probléma felismerésénél tartunk.

A családok átmeneti otthonának alapvető koncepciója értelmében a gyermek nem választható el szülőjétől a szülő hajléktalanná válása miatt. Vannak azonban olyan élethelyzetek – akárcsak az átmeneti otthonon kívüli életben –, amikor szülő magatartása, viselkedése veszélyezteti a gyermeket, és a szakember indokoltnak tartja a gyermek és a szülő szétválasztását. Ilyenkor bármelyik megoldást választva sérülnek a gyermek jogai, hiszen vagy a családban történő nevelkedéshez fűződő joga sérül, vagy pedig a lehető legmagasabb szintű testi, lelki egészséghez való jog.

A nem megfelelő szakember-ellátottság is jogsértésnek minősülhet, amennyiben veszélyezteti a gyermek egyéni foglalkozáshoz, illetve terápiához való jogát.

A gyermekek átmeneti otthonai a lakásotthonok modelljét követve megpróbálják szabályozni a látogatási időt. Ezzel szemben a gyermekek átmeneti otthonának azon alapelv szerint kellene működnie, hogy a szakemberek csak annyit segítenek a szülő-gyermek kapcsolatban, amennyit szükséges, de a gyermek gondozása és nevelése alapvetően a szülő feladata marad. Nagyon fontos lenne itt a szemléletváltás, hiszen a gyermeknek alapvető joga a saját családjában való felnővekedés, amihez elengedhetetlen a szülői felelősség megtartása. Így minél több felelősséget veszünk le a szülő válláról, akinek a gyermeke átmenetileg a gyermekek átmeneti otthonában él, annál nehezebbé tesszük az önálló családi élet kialakítását, és a felelősségtudó szülővé válást.

Nevelőszülői ellátás

Elengedhetetlen a nevelőszülők eddiginél szakszerűbb kiválasztása, képzése, továbbképzése, kiégésük megelőzése, szupervíziója és alkalmasságuk rendszeres felülvizsgálata.

A nevelőszülői munkát érintő észrevételek egy része orvosolható lenne a nevelőszülő-tanácsadói hálózat megerősítésével.

Fontosnak tartjuk - bár nem mindenhol valósul meg - a nevelőszülő folyamatos és korrekt tájékoztatását a gyermek sorsának várható alakulásáról.

A szabályozás szerint a nevelőszülő lakásán látogathatja a szülő a gyermeket. Ehhez képest a nevelőszülők többsége „kiköti”, hogy a szülő nem ismerheti meg a lakcímét, így nem ismerheti meg azt a helyet sem, ahol a gyermeke él, és ez nem segíti elő a gyermek és a szülő, valamint a szülő és a nevelőszülő kapcsolattartását.

Gyermekekotthoni ellátás

A gyermekotthon feladata, hogy az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermekek számára otthont nyújtó ellátást biztosítson, ennek során teljes körű ellátást nyújtson.

A korábbi nagy létszámú gyermekotthonok kiváltási folyamata még mindig tart, és a határidő-módosítások következtében várhatóan még hosszan el fog húzódni. Már az 1998. évi ombudsmani jelentés is felhívta a figyelmet e jelenség jogsértő voltaára.

A gyermekotthonokban biztosítandó tárgyi feltételek vizsgálata során olyan hiányosságokat tapasztaltunk, amelyek sértik a gyermekek jogait, pl. 2003-ban egy vizsgálat során találtunk olyan intézményt, ahol egy ágyban két gyermek aludt. Sok helyen a gyermekeknek nincsen saját szekrénye, ahol személyes tárgyaikat tárolhatnák.

Az alább bemutatott jogsértéseket pedig anyagi okokra hivatkozva magyarázták meg a vezetők:

- az osztálykirándulás költségeit a gyermekek a zsebpénzükből fizetik;
- nincsenek a gyermekek korának megfelelő szabadidős programok;
- a gyermekek iskolaváltásra kényszerülnek a gyermekotthonba kerüléskor stb.

A személyi feltételek tekintetében pozitív változás érzékelhető az utóbbi 5 évben. A gyermekotthonokban dolgozók szakképzettségi mutatója jelentősen javult, ugyanakkor bizonyos feladatok ellátása hiányos, vagy teljesen hiányzik (pl. nincs pszichológus,

családgondozó). Ez sérti a gyermek egészséghez, családban való felnevelkedéshez, valamint a teljes körű ellátáshoz fűződő jogát.

A gyermekek hazakerülését és ezáltal a családban való felnevelkedéshez fűződő jogát sérti az az általánosnak nevezhető helyzet, hogy a gyermekotthoni családgondozók munkájára nincsen elegendő pénz, ami a családokkal való kapcsolattartást lehetetlenné teszi. Ezt a helyzetet tovább rontja, hogy a gyermekjóléti szolgálatok családgondozói és a gyermekotthoni családgondozók között nincsen megfelelő együttműködés.

A gyermeki jogok érvényesülése a gyermekotthonokban a házirendekből ismerhető meg, mivel a házirend jogforrásként tartalmazza a gyermeki jogokat és köteleességeket, azok érvényesítésének módját. (Mindezt részletesen Herczeg Rita: Gyermeki jogok a gyermekotthonokban c. tanulmánya ismerteti.)

Területi gyermekvédelmi szakszolgálatok

Az elsődleges jogsérelem az, hogy a gyermekek többsége ideiglenes elhelyezettként kerül a rendszerbe, holott foglalkoztak velük a gyermekjóléti alapellátás keretében, így átmeneti nevelésbe vételük lenne indokolt. Az ideiglenes elhelyezettek általában befogadó otthonba kerülnek, majd a tervezési értekezlet után kerülhetnek végleges elhelyezési helyükre. Átmeneti nevelésbe vételük esetén azonnal a végleges elhelyezési helyükre kerülhetnek, és nem a befogadó otthonba.

A befogadó otthonban minden olyan jogsérelem előfordul, amelyek a gyermekotthonokra jellemzőek. A befogadó otthonnak mindenkit be kell fogadnia, akit oda helyeznek, szükségletre való tekintet nélkül. Amennyiben a befogadó otthon csak egy csoportból áll, úgy ebben a csoportban kell elhelyezni a 3-18 éves fiúkat és lányokat, akik közül bármelyik lehet speciális szükségletű vagy különleges ellátást igénylő gyermek.

A helyezési értekezleteken általában nem vizsgálják meg alaposan, hogy kik is vesznek részt ezeken az összejöveteleken, a megbeszélés egyes témáinál az arra illetékteleneket nem küldik ki a helyiségből, a gyermeket nem tájékoztatják korának megfelelően sorsának várható alakulásáról, és a véleményét sem hallgatják meg.

A helyezési értekezletek legnagyobb problémájának azt találtuk, hogy a gyermek és vérszerinti szülője kapcsolattartását azon intézmény szabályozása szerint rendelik el, ahová a gyermek kerülni fog, és semmilyen módon nem mérlegelik az adott család, kiváltképpen a szülők egyéni körülményeit.

Az elhelyezésnél nem veszik figyelembe a gyermekvédelmi törvényben meghatározott szempontokat és a gyermek szükségleteit, hanem oda helyezik a gyermeket, ahol üres férőhely van, s ez alapvetően sérti a gyermek érdekét. Ennek oka az, hogy nincsenek szabad férőhelyek a rendszerben, továbbá bizonyos ellátási formák (pl. a speciális gyermekotthon) nem állnak rendelkezésre.

A hivatásos gyám és a vagyonkezelő eseti gondnokok működése során határidő elmulasztásából fakadó jogvesztés következhet be, ami a gyermek vagyonát károsítja, pl. családipótlék-igénylés, árvajáradék-igénylés határidejének elmulasztása esetén.

Amennyiben a hivatásos gyám nem látogatja meg a gyermeket a jogszabályban előírt módon, nem tudja ellenőrizni, hogy a gyermek gondozása, nevelése megfelelően történik-e. Amennyiben a gyámi gondozói tanácsadó nem észleli, hogy a gyermek gondozását, nevelését, törvényes képviselőjét, vagyonkezelését nem megfelelően látja el a gyám, akkor a gyermeket jogsérelmek érhetik.

Minisztériumi fenntartású speciális gyermekotthonok és javítóintézetek

A minisztériumi fenntartású speciális gyermekotthonokban nagyjából ugyanazokkal a jogsértő helyzetekkel találkoztunk, mint a gyermekotthonokban, külön kiemelnénk azonban a következőket:

A gyermeknek joga van az egyéni terápiához, reszocializációhoz, a személyiség korrekciójához és az őt ért lelki sérülések gyógyításához. Vannak olyan intézmények, ahol sérülnek ezek a jogok, mivel hiányoznak az e feladatok ellátásához szükséges szakemberek.

A minisztérium által fenntartott speciális gyermekotthonok a gyermek tanulmányainak befejezéséig, illetve fejlődésére nézve hátrányos személyes kapcsolatai megszakításáig vállalják az itt elhelyezett gyermek- vagy fiatalkorú gondozását, azonban nem minden esetben sikerül ennyi idő alatt megoldást találni a bekerültek problémáira. Így előfordulhat, hogy a fiatalkorúvá vált gyermek úgy hagyja el az otthont, hogy családi körülményei és pszichés státusza változatlan maradt, csak az iskolát végezte el, és kikerülése után ismét kriminalizálódik, gyakran bűnismétlővé válik. Problémát jelent az utógondozói férőhelyek csökkenése ezekben az otthonokban, mivel semmilyen biztosíték nincs arra nézve, hogy a fiatalkorú tanulmányai befejeztével az otthonon kívüli életben is képes megállni a helyét.

A gondozott gyermek és családja közti kapcsolat erősítése, helyreállítása a feladata az intézmény által alkalmazott családgondozónak. Voltunk olyan speciális gyermekotthonban, ahol egyáltalán nem alkalmaznak családgondozót. Sokszor a család működésképtelen rendszerét modellálja a beilleszkedési, magatartási, tanulási zavarokkal küszködő gyermek, ezért a családgondozó részvétele a reszocializációs munkában döntő jelentőségű.

Sok helyen nem megoldott az intézmény munkatársainak szupervíziója, pénz hiányában nincs lehetőség külső szakember bevonásával feldolgozni a mindennapok konfliktusait, pedig speciális otthonokról lévén szó, erre az itt dolgozóknak fokozott szükségük lenne, és ez a rájuk bízott gyermekek érdekét is szolgálná.

Javítóintézetben találkoztunk olyan esettel is, amikor az előzetes letartóztatásban lévő fiatalhoz nem engedték be valamely egyház képviselőjét, holott a javítóintézetek rendtartásáról szóló 30/1997. (X.11.) NM rendelet 67.§-ának (2) bekezdése c, pontja értelmében „ellenőrzés nélküli érintkezés lehetőségét kell biztosítani a fiatalkorú és vallásgyakorlás céljából az egyház képviselője között”.

Örökbefogadás

A jogszabályok értelmében a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok tájékoztatni kötelesek intézetünket a területükhöz tartozó örökbe fogadhatónak nyilvánított gyermekek adatairól, az örökbefogadásuk érdekében történt 30 napos gondozásba kihelyezésükről, örökbeadásukról és az örökbe fogadható, de a megyében örökbe nem adható gyermekek adatairól, országos, illetve külföldi örökbeadásuk érdekében. Ezek az adatok egymástól függetlenül, különböző időpontokban érkeznek, ezért segítségükkel az egyes gyermekek sorsának nyomon követésére csak akkor lenne mód, ha intézetünkben megfelelő számú munkatárs foglalkozna az adatbankkal. Jelenleg azonban az adatbank kezelésére és az országos, illetve külföldi örökbefogadások koordinálására mindössze egy főállású és egy részmunkaidős szakemberünk van.

Arról, hogy az adattovábbításokon kívül a megyékben konkrétan mi történik a gyermekek örökbefogadása érdekében, intézetünknek nincs tudomása, és ennek vizsgálatára felhatalmazása sincsen.

Ismert jelenség, hogy sok esetben túl sokáig húzódik a gyermek örökbe fogadhatónak nyilvánítása, csökkentve ezzel az örökbefogadás, s általában a gyermek sorsa rendezésének esélyét. Bár a jogszabályok és a gyermek egyéni elhelyezési terve is elvárja a szakemberektől a szakszerű, időhatárokkal is körülírt tervezést, a gyakorlat az, hogy elsősorban felülvizsgálatról felülvizsgálatig terveznek. Hiányzik a gyermekekkel kapcsolatos hosszú távú tervezés, ami elsősorban szakmai probléma, s főként a vérszerinti családok családgondozásának hiányosságaival függ össze. A biztonságra, stabilitásra törekvés céljával ellentétben áll, hogy az időnként felbukkanó, de a gyermek nevelésére alkalmatlan szülő alkalmassá válására akár 6-8 évig is várnak, hiszen a több év múltán kialakult új kötődések miatt már a saját szülőhöz való visszahelyezés is problematikus.

A hosszú távú tervezés hiányából is fakadhat, hogy gyakran éveket tölt el egy gyermek nevelőszülőnél, kialakul köztük a kölcsönös kötődés, majd ezután örökbe adják a gyermeket. Ezek, a gyermeknek súlyos veszteséget okozó helyzetek átgondolt tervezéssel és elhelyezéssel elkerülhetők lennének. Nem biztos, hogy azt a gyermeket, akinek esélye van az örökbeadásra,

nevelőszülőnél kell elhelyezni, vagy ha igen, akkor speciálisan erre felkészített nevelőszülőnél, és ilyenkor még fontosabb a gyors intézkedés.

Mindezek miatt nem szerencsés a gyermekvédelmi törvényben az otthont nyújtó ellátások rangsorolása, amelyben első helyen -- mintha mindig, minden szakellátásba kerülő gyermeknek az érdeke ez lenne -- a nevelőszülői ellátás szerepel. Hagyni kellene, hogy a szakemberek a gyermek egyéni helyzetének, problémájának, életkorának, későbbi életesélyeinek megfelelően szabadon mérlegeljék az elhelyezést, annál is inkább, mivel júliustól az eddigieknél komolyabb, a szakértői bizottságok által készített szakvélemények segítik őket ebben.

A 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet 50. §-a szerint külföldi örökbefogadás esetében a területi gyermekvédelmi szakszolgálat mindössze nyolcnapnyi kapcsolat alapján köteles véleményt alkotni az örökbefogadás várható esélyeiről, hiszen ennyi időn belül kell kérvényeznie a gyámhivatalnál a gyermek gondozásba történő kihelyezését. Megalapozott véleményalkotáshoz ez túlságosan rövid idő.

A külföldi örökbefogadóhoz való gondozásba kihelyezés esetén fokozatosságra kellene törekedni, és elkerülni a gyermeket sokk-szerűen érő változásokat. A gyermek érdekét szolgálná, ha eleinte nem lehetne más városba vinni, és tolmácsok alkalmazásával segítenék a kezdeti kommunikációs nehézségek megoldását, a gyermek igénye és kora szerint lehetővé tennék meglévő kapcsolatainak ápolását.

A gyermekekkel kapcsolatos döntések meghozatalakor -- életkortól függetlenül -- fontosnak tartjuk a gyermek véleményének megismerését, amihez megfelelő szakemberek közreműködésére, és a szülők, gondozók manipulációjától és érzelmi zsarolásától mentes körülményekre van szükség. Ennek biztosításában feltehetőleg nagy szerepük lehet a gyermekjogi képviselőknek.

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Gyermekvédelmi Főosztályán a gyermeki jogok érvényesülésének szakmai feltételeit gondozzuk, ennek kapcsán folyamatosan feldolgozzuk az egyes szakterületeken tapasztalt jogsértéseket, és igyekszünk módszertani megoldásokat találni a visszás helyzetek rendezésére.

E munka sikerét nagymértékben elősegítené, ha a gyermekeket ellátó intézmények maguk is tudatosabb jogkövető magatartást tanúsítanának, példát mutatva ezzel gyermekeinknek, hiszen a jogkövető és a jogérvényesítő magatartás mintája a szocializáció során válik a személyiség integráns részévé, mely így alapvető meghatározója lesz cselekedeteinknek --felháborodott televíziós riportok és újságcikkek nélkül is.